

УДК 342.9 (477)

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2023.4.77>**К. В. Тимчишин**

здобувач

Науково-дослідного інституту публічного права

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІОЛОГІЧНОЇ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Наукова публікація присвячена дослідженню актуальних напрямів удосконалення адміністративно-правових засад забезпечення біологічної та екологічної безпеки в Україні.

Зазначається, що актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі біологічної та екологічної безпеки як складових національної безпеки України в умовах сучасних глобальних і внутрішніх викликів. Особливої значущості ця проблематика набуває у контексті євроінтеграційних процесів, що передбачають гармонізацію національного законодавства з європейськими стандартами у сфері охорони довкілля та біологічної безпеки.

До перспективних напрямів удосконалення адміністративно-правових засад забезпечення біологічної та екологічної безпеки в Україні віднесено: рамкове оновлення екологічного законодавства під логику управління ризиками (інтегровані дозволи, моніторинг, відновлення, санкції, цифрові реєстри); прийняття спеціального закону або комплексних змін під «Seveso-подібний» режим великих аварій із небезпечними речовинами (The Seveso III Directive (2012/18/EU)); доведення PRTR до «працюючого» інструменту правозастосування через верифікацію даних і зв'язок із контролем; прийняття нового рамкового закону про біологічну безпеку та біологічний захист (яким буде врегульовано увесь спектр питань забезпечення екологічної та біологічної безпеки, а не тільки питання обігу ГМО), інтегрований з IHR (International Health Regulations) і One Health; затвердження процесуальних стандартів еко- і біонагляду (докази, лабораторії, протоколи, припис-зупинення-оскарження); регламентоване використання ШІ в нагляді та дозвільних процедурах із чіткими гарантіями прав і якості.

Ключові слова: адміністративно-правові засади, публічне управління, адміністрування, екологічна безпека, біологічна безпека, біологічний захист, європейські стандарти, нормотворчість, напрями удосконалення.

Актуальність теми. Актуальність дослідження перспективних напрямів удосконалення адміністративно-правових засад забезпечення біологічної та екологічної безпеки в Україні зумовлена зростанням ролі біологічної та екологічної безпеки як складових національної безпеки України в умовах сучасних глобальних і внутрішніх викликів. Інтенсифікація техногенного навантаження на довкілля, наслідки зміни клімату, деградація екосистем, поширення небезпечних біологічних агентів, а також ризики, пов'язані з воєнними діями та надзвичайними ситуаціями, актуалізують необхідність перегляду та вдосконалення адміністративно-правових засад державного регулювання у сфері забезпечення біологічної та екологічної безпеки. За цих умов ефективність публічного адміністрування значною мірою залежить від якості нормативно-правового забезпечення,

чіткості компетенції органів публічної влади та дієвості механізмів адміністративного контролю й відповідальності.

Особливої значущості проблема набуває у контексті євроінтеграційних процесів України, що передбачають гармонізацію національного законодавства з європейськими стандартами у сфері охорони довкілля та біологічної безпеки. Чинна система адміністративно-правового регулювання характеризується фрагментарністю, наявністю колізій і прогалин, недостатньою узгодженістю між галузями права та інституційною розпорошеністю управлінських повноважень. Це зумовлює потребу в науково обґрунтованому аналізі актуальних напрямів удосконалення адміністративно-правових засад забезпечення біологічної та екологічної безпеки з метою підвищення рівня захисту життя і здоров'я населення, збереження

природних ресурсів та сталого розвитку держави.

Особливої актуальності проведення даного дослідження набуває в умовах дії правового режиму воєнного стану, запровадженого в Україні, оскільки збройна агресія супроводжується масштабними негативними наслідками для стану довкілля та біологічної безпеки. Руйнування об'єктів критичної інфраструктури, промислових підприємств, гідротехнічних споруд, пошкодження систем водопостачання і водовідведення, забруднення ґрунтів, водних ресурсів та атмосферного повітря створюють підвищені ризики виникнення екологічних катастроф і біологічних загроз для населення. У таких умовах зростає значення адміністративно-правових механізмів оперативного реагування, міжвідомчої координації, державного контролю та нагляду, а також притягнення до відповідальності за порушення вимог екологічної та біологічної безпеки, що обумовлює необхідність їх наукового переосмислення та вдосконалення з урахуванням специфіки воєнного стану.

Питання екологічної та біологічної безпеки України досліджували такі відомі вчені як О.І. Дребот, А.І. Парфенюк, О.С. Дем'янюк, Г.М. Чоботько, О.В. Тертична, В.В. Бородай, Л.Ю. Симочко, П.А. Перейра, Л.А. Глущенко, І.І. Гуменюк, В.О. Цвігун, І.В. Безноско, А.М. Ліщук, Н.В. Карачинська, Н.А. Косовська, А.В. Запталова, Д.О. Яковенко та інші.

Різні аспекти публічного управління, адміністрування та правового регулювання у сфері забезпечення біологічної та екологічної безпеки досліджували: В. Андрейцев, Н. Барбашова, І. Дмитренко, В. Завгородня, О. Заржицький, Т. Коваленко, Т. Оверковська, О. Піддубний, Л. Струтинська-Струк, О. Хіміч, О. Шамсутдінов та інші відомі науковці.

Проте, актуальні напрями удосконалення адміністративно-правових засад забезпечення біологічної та екологічної безпеки в Україні ще не були предметом окремого дослідження, що актуалізує необхідність підготовки даної публікації.

Постановка завдання. Метою публікації є дослідження перспективних напрямів удосконалення адміністративно-правових засад забезпечення біологічної та екологічної безпеки в Україні.

Методологія даної публікації включає класичне поєднання філософських, загальнонаукових та спеціально-юридичних методів дослідження. В процесі дослідження також активно

застосовуються провідні наукові підходи: антропологічний, цивілізаційний, телеологічний, синергетичний тощо.

Результати дослідження. Перспективні напрями удосконалення адміністративно-правових засад забезпечення біологічної та екологічної безпеки в Україні логічно вибудовувати як перехід від «реактивного» контролю (перевірка постфактум, фрагментарні дозволи, слабка відповідальність, розірвані реєстри) до «проактивного» управління ризиками, де держава встановлює зрозумілі правила запобігання шкоді, забезпечує прозорість даних, стабільність дозволів і невідворотність санкцій, а бізнес і громади мають інструменти комплаєнсу й участі. Стрижневим кроком в екологічній сфері є завершення переходу від галузевих «розрізнених» дозволів до інтегрованого підходу: європейська логіка полягає в тому, що значущі промислові установи мають отримувати єдиний комплексний дозвіл із технологічними вимогами, лімітами викидів, скидів, планами моніторингу, управління відходами та аварійною готовністю; у національному праві це доцільно реалізувати через системну модернізацію дозвільних процедур, закріпивши ризик-орієнтовану класифікацію об'єктів (низький, середній, високий ризик), обов'язковість найкращих доступних технологій для високоризикових установок, а також уніфікований цифровий «паспорт установи» з усіма дозволами, результатами перевірок і моніторингу. Нормативно це потребує не стільки косметичних правок, скільки перепрошивання адміністративного механізму в базовому Законі «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991 р.) як рамці управління ризиками та відповідальності [1], а також узгодження підзаконних актів щодо дозвільної системи, контролю, державного моніторингу і державної статистики так, щоб дані були сумісними і відтворюваними, а не «відомчими». Важливо, що Україна вже заклала правову основу для публічних екологічних даних у законі про національний PRTR (Закон України «Про Національний реєстр викидів та перенесення забруднювачів»), проте практичне функціонування реєстру ще очікує імплементації після набуття чинності вказаним законом. Крім того слід зазначити, що адміністративно-правовий ефект PRTR буде повним лише тоді, коли звітність, передбачена зазначеним законом, буде не формальною, а верифікованою (аудит методик, відповідальність за недостовірні дані, автоматичні перехресні звірки з дозволами,

лабораторними протоколами, митною статистикою) і коли PRTR буде юридично пов'язаний із санкціями та ризик-плануванням перевірок [2].

У цьому контексті варто посилити зв'язок ОВД (Оцінка впливу на довкілля), СЕО (Стратегічна екологічна оцінка) із дозвільними рішеннями не декларативно, а процесуально: чинний Закон «Про оцінку впливу на довкілля» (2017 р.) уже створює процедуру превенції шкоди, але проблемним залишається «провисання» стадії post-ОВД (контроль виконання умов висновку, їх зміна, відповідальність за невиконання) [3]. Тому доцільно законодавчо запровадити: обов'язкові плани екологічного менеджменту як додаток до висновку ОВД, які стають частиною дозволу; чіткий режим істотної зміни проєкту (коли потрібна повторна ОВД, оновлення умов); інститут фінансового забезпечення виконання природоохоронних умов для високоризикових видів діяльності (екологічні гарантії, депозити, страхування).

Окремий перспективний блок – імплементація «режиму великих промислових аварій» за зразком Seveso III: не як окрема формальність, а як адміністративно-правова система попередження аварій із небезпечними речовинами, що включає обов'язок оператора мати політику запобігання аваріям, систему управління безпекою, сценарне моделювання, інформування населення й зовнішні плани реагування за участю органів влади; у нашому праві це може бути або новий рамковий закон про контроль небезпек великих аварій, або комплексні зміни до законів про техногенну і пожежну безпеку з прямою інтеграцією екологічних наслідків та процедурною зв'язкою з інтегрованими дозволами і держнаглядом.

The Seveso III Directive (2012/18/EU) є директивою Європейського Союзу, спрямованою на запобігання великим аваріям, пов'язаним із небезпечними хімічними речовинами, а також на обмеження їх негативних наслідків для життя і здоров'я людини та довкілля. Вона була прийнята у 2012 році та замінила попередню директиву Seveso II (96/82/EC), ставши третьою редакцією так званого «сезевського законодавства», яке виникло у відповідь на масштабну техногенну аварію в італійському місті Севезо у 1976 році. Основною метою директиви є встановлення єдиних підходів до управління ризиками на промислових об'єктах, де виробляються, зберігаються або використовуються небезпечні хімічні речовини у значних кількостях, зокрема на хімічних підприємствах, нафто-

базах, складах та інших об'єктах підвищеної небезпеки [4].

Директива Seveso III передбачає класифікацію таких об'єктів на об'єкти нижнього та верхнього рівнів небезпеки залежно від кількості та характеру небезпечних речовин, що на них знаходяться, і встановлює диференційований обсяг правових обов'язків для операторів відповідних підприємств. До ключових вимог належать запровадження політики запобігання великим аваріям, створення та функціонування систем управління безпекою, підготовка звітів з безпеки, розроблення внутрішніх і зовнішніх планів реагування на аварійні ситуації, а також постійний аналіз і зменшення ризиків. Водночас на держави-члени Європейського Союзу покладається обов'язок здійснювати ефективний адміністративний нагляд, проводити регулярні інспекції, забезпечувати просторове планування з урахуванням ризиків великих аварій, а також організовувати належне інформування населення про потенційні загрози та правила поведінки у разі надзвичайних ситуацій.

Важливою особливістю Seveso III Directive є посилення вимог щодо доступу громадськості до інформації та участі громадян у процесі прийняття рішень у сфері промислової та екологічної безпеки, що відповідає сучасним європейським стандартам відкритості та превентивного управління ризиками. Для України положення цієї директиви мають особливе значення у контексті євроінтеграційних процесів, гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу, а також удосконалення адміністративно-правових засад забезпечення біологічної та екологічної безпеки, особливо в умовах дії правового режиму воєнного стану, коли ризики техногенних і екологічних аварій суттєво зростають [4].

Водночас Україні потрібна не лише «промислова», а й «хімічна» складова екологічної безпеки: гармонізація класифікації/маркування небезпечних речовин і контроль обігу (за духом CLP/REACH) має сенс насамперед як адміністративний інструмент відстеження небезпечних ланцюгів постачання, мінімізації ризиків отруєнь, викидів і підвищення якості інспектування. Практично це означає створення єдиного органу (або чітко визначеної «головної» компетенції) щодо хімічної безпеки, реєстру небезпечних речовин, сумішей, стандартів лабораторного контролю та єдиного протоколу обміну даними між екоінспекцією, ДСНС, МОЗ, митницею і органами місцевого самовряду-

вання. У водній політиці та політиці щодо відходів перспективним є перехід від карального «зафіксували порушення» до управління життєвим циклом і стимулів: розширена відповідальність виробника, інфраструктурні плани регіонів, плата за розміщення відходів, що реально економічно стимулює переробку, а також дозвільні вимоги до операторів відходів із цифровим відстеженням потоків.

На рівні адміністративного права це забезпечується поєднанням: ліцензування, реєстрації операторів, електронних маніфестів, ризик-орієнтованих перевірок, адміністративно-господарських санкцій, а також механізмів відновлення порушених екосистем (reclamation/restoration) як обов'язку правопорушника.

Біологічна безпека потребує окремої «рамки», і тут ключова проблема України багато років полягає у фрагментарності: є, наприклад, закон про державну систему біобезпеки щодо ГМО 2007 р. (Закон України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» [5]), але відсутня цілісна, єдина для країни модель біобезпеки і біозахисту (biosafety & biosecurity) як міжсекторальної системи управління ризиками, що охоплює лабораторні мережі, ветеринарний і фітосанітарний нагляд, контроль патогенів, біовідходів, обіг небезпечних біологічних агентів, готовність до спалахів та інцидентів.

Тому перспективним виглядає прийняття нового рамкового Закону «Про біологічну безпеку та біологічний захист» (назва може бути іншою), який: по-перше – визначає уповноважений центральний орган і координацію (з реальними повноваженнями, а не дорадчими функціями); по-друге – запроваджує класифікацію біоризиків і режим доступу/обліку для патогенів та чутливих матеріалів; по-третє – встановлює стандарти для лабораторій (акредитація, біозахист, біовідходи, аудит інцидентів), порядок розслідування інцидентів без «каральної паніки», але з обов'язковими коригувальними діями; по-четверте – інтегрує підхід One Health (людина–тварина–довкілля) через спільні протоколи даних і реагування; по-п'яте – прямо узгоджується з вимогами Міжнародних медико-санітарних правил ВООЗ щодо спроможностей виявляти, оцінювати, повідомляти та реагувати на загрози [6].

Паралельно має сенс оновити підзаконні акти Міністерства охорони здоров'я України (МОЗ України), Міністерства аграрної політики

та продовольства України (Мінагрополітики), Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів (Держпродспоживслужби) щодо епідагляду, транспортування біоматеріалів, біовідходів, санітарних правил для лабораторій, а також створити адміністративну процедуру «надзвичайної біологічної події»: чіткі тригери, повноваження, режим інформації, взаємодія з місцевою владою і комунікація ризику населенню. Зарубіжний досвід для першочергової імплементації в даному випадку – не «одна країна», а конкретні інституційні моделі: європейський режим профілактики великих аварій (Seveso) як зразок превентивної безпеки; практики ЄС щодо відкритих екологічних даних і реєстрів (PRTR, доступ до інформації) як антикорупційний і управлінський інструмент; модель «незалежної компетентної агенції» для ризик-оцінки (на кшталт EFSA у харчовій сфері) – Україні критично потрібен інституційно відділений від політичного циклу центр оцінювання екологічних і біоризиків, який формує стандарти, методики і профілі ризику для нагляду; британсько-скандинавська традиція risk-based inspection і «дружнього до комплаєнсу» регулювання, де інспекція не замінює суд, але її приписи юридично бездоганні, а штрафи реально співмірні вигоді порушника; практики США, Канади щодо incident command system і післяінцидентного навчання (lessons learned) як обов'язкового елементу біобезпеки.

Адміністративно-правові засоби, що найбільш відчутно покращують ситуацію, майже завжди приземлені: прозора дозвільна система і реєстри; інспекція, яка працює за ризиком і методикою; невідворотність санкції; економічні стимули; процесуальна участь громадськості; і, що важливо, якісні адміністративні процедури. Саме тому доцільно закріпити на рівні законів і підзаконних актів стандарти доказування для еко- та біонагляду (протоколи відбору проб, ланцюг збереження, вимоги до акредитації лабораторій, допустимість даних дистанційного зондування як доказу), єдиний порядок приписів і зупинення діяльності (щоб кожне рішення витримувало судовий контроль), а також механізми відшкодування шкоди довкіллю і біоресурсам, де ключовим є не «покарати штрафом», а зобов'язати відновити або компенсувати відновлення (restoration orders), включно з можливістю накладення забезпечувальних заходів (екологічні гарантії, арешт майна в частині забезпечення відновлення, тощо). Окремо варто модернізувати адміністративну відпові-

дальність: підвищити верхні межі штрафів для високоризикових порушень до рівня, який перевищує економічну вигоду, ввести градацію санкцій за повторність і за приховування, фальсифікацію екологічних даних, а також інструменти «адміністративного комплаєнсу» (зниження санкції за саморозкриття і швидке усунення порушень, якщо шкода не настала або мінімізована). Це не «поблажка бізнесу», а спосіб отримувати швидший екологічний ефект при обмежених ресурсах контролю.

Юридично регламентовані інструменти штучного інтелекту можуть суттєво підсилити механізм забезпечення екологічної та біологічної безпеки, але лише якщо їх вбудувати в право як частину адміністративної процедури, а не як «чорну скриньку». Найперспективнішими напрямками застосування є: інтелектуальна система ризик-профілювання для планування перевірок і реагування (поєднання даних PRTR, дозволів, супутникових знімків, скарг громадян, митної статистики, аварійності) з обов'язковою вимогою пояснюваності критеріїв; автоматизоване виявлення порушень за даними дистанційного зондування (самовільні рубки, незаконні кар'єри, розливи, пожежі, зміни водних об'єктів) і формування доказових пакетів із фіксацією метаданих; раннє попередження про біологічні загрози через аналіз епід- і ветданих (One Health) з тригерами для лабораторної верифікації, а не для автоматичних каральних рішень; підтримка дозвільних рішень (перевірка повноти документів, зіставлення з умовами ОВД, виявлення колізій) і контроль виконання умов дозволу через «розумні» чек-листи; інструменти комунікації ризику і участі громадськості (чат-боти для повідомлень про інциденти, системи пріоритизації звернень, публічні дашборди). Щоб це було юридично коректно, потрібні правила: межі автоматизації (жодних «автосанкцій» без людини), обов'язкове протоколювання (audit trail), вимоги до якості даних і тестування моделей, незалежний аудит, управління конфліктом інтересів постачальників, кібербезпека, захист персональних даних, а також можливість оскарження рішення з доступом до мотивів (чому система віднесла об'єкт до високого ризику).

Для України практичним кроком може бути прийняття підзаконного «Порядку використання алгоритмічних систем у державному екологічному та біологічному нагляді», який визначить класи систем (аналітика, рекомендації, підтримка рішення), стандарти валідації, правила

доказовості даних і межі автоматизації, а також «реєстр алгоритмічних систем» держави з описом моделі, цілей, наборів даних і відповідальних осіб.

Не менш важливим в контексті вищезазначеного є прийняття національного закону, яким будуть врегульовані питання використання технології штучного інтелекту. Слід підкреслити, що прийняття Закону України «Про штучний інтелект» є стратегічно важливим кроком для розвитку правової системи та цифрової трансформації держави, а також необхідною умовою удосконалення адміністративно-правових засад забезпечення екологічної та біологічної безпеки в Україні. Стрімке впровадження технологій штучного інтелекту у сферу публічного управління, зокрема в екологічний моніторинг, прогнозування техногенних і природних ризиків, контроль за станом біорізноманіття та запобігання біологічним загрозам, зумовлює потребу у чіткому, системному та превентивному правовому регулюванні їх застосування саме на рівні окремого закону.

За відсутності спеціального законодавчого акта використання систем штучного інтелекту в адміністративній діяльності органів державної влади відбувається фрагментарно, що створює ризики непрозорості управлінських рішень, зниження рівня правової визначеності та ускладнення притягнення до відповідальності у разі заподіяння шкоди довкіллю або об'єктам біологічної безпеки. Закон України «Про штучний інтелект» має закласти правові основи безпечного, етичного та відповідального використання таких технологій, визначити їх правовий статус, встановити вимоги до якості даних, алгоритмічної прозорості, людського контролю та оцінки ризиків, що є особливо важливим у сферах, пов'язаних із охороною навколишнього природного середовища та захистом життя і здоров'я людини.

У контексті екологічної безпеки застосування штучного інтелекту здатне суттєво підвищити ефективність державного нагляду і контролю, проте лише за умови чіткого нормативного закріплення адміністративних процедур його використання, меж автоматизованого прийняття рішень і відповідальності суб'єктів публічного адміністрування. Не менш значущим є правове врегулювання застосування штучного інтелекту у сфері біологічної безпеки, де будь-які помилки алгоритмів або зловживання можуть мати масштабні та незворотні наслідки, що потребує обов'язкового державного контролю, сертифікації та тестування відповідних систем.

Таким чином, прийняття Закону України «Про штучний інтелект» сприятиме формуванню цілісної адміністративно-правової моделі використання інноваційних технологій, орієнтованої на пріоритет екологічної та біологічної безпеки, підвищення якості управлінських рішень і забезпечення сталого розвитку держави в умовах сучасних технологічних викликів.

Особливу роль необхідно приділити адміністративно-правовим засадам запобігання та протидії екологічним та біологічним загрозам в умовах дії правового режиму воєнного стану.

В умовах дії правового режиму воєнного стану удосконалення адміністративно-правових засад запобігання та протидії екологічним і біологічним загрозам має бути спрямоване на підвищення превентивності, оперативності та стійкості публічного управління. Ключовим напрямом є запровадження ризик-орієнтованого підходу до державного нагляду з концентрацією контрольних і регуляторних заходів на об'єктах підвищеної небезпеки, зокрема критичній інфраструктурі, промислових підприємствах, сховищах небезпечних речовин, лабораторіях та об'єктах поводження з відходами, а також забезпечення можливості застосування спрощених і прискорених адміністративних процедур реагування у разі виникнення загроз.

Важливим напрямом є нормативне закріплення спеціальних адміністративно-правових режимів екологічного та біологічного реагування в умовах воєнного стану, що передбачають чіткий розподіл повноважень між органами публічної влади, механізми міжвідомчої координації, використання інструментів аварійного та дистанційного моніторингу, а також правові підстави для тимчасового обмеження або зупинення діяльності небезпечних об'єктів. Особливого значення набуває удосконалення правового режиму збору, верифікації та обміну екологічною і біологічною інформацією, включно з використанням цифрових реєстрів і сучасних інформаційних технологій, що дозволяє забезпечити управління ризиками навіть за умов обмеженого доступу до окремих територій.

Окремої уваги потребує розвиток адміністративно-правових механізмів біологічної безпеки і біологічного захисту на засадах міжсекторального підходу One Health, а також посилення процесуальних гарантій і відповідальності за порушення вимог екологічної та біологічної безпеки в умовах підвищеної суспільної небезпеки. Це передбачає адаптацію адміністративних санк-

цій, запровадження ефективних механізмів відшкодування екологічної шкоди та відновлення довкілля, що в сукупності забезпечує перехід від реактивного усунення наслідків до системного превентивного управління екологічними та біологічними загрозами в умовах збройної агресії.

Висновки. Проведене дослідження перспективних напрямів удосконалення адміністративно-правових засад забезпечення біологічної та екологічної безпеки в Україні дозволяє сформулювати висновок про те, що до пакета першочергових нормотворчих рішень у даній сфері суспільних відносин має увійти: рамкове оновлення екологічного законодавства під логіку управління ризиками (інтегровані дозволи, моніторинг, відновлення, санкції, цифрові реєстри); спеціальний закон або комплексні зміни під «Seveso-подібний» режим великих аварій із небезпечними речовинами; доведення PRTR до «працюючого» інструменту правозастосування через верифікацію даних і зв'язок із контролем; новий рамковий закон про біологічну безпеку та біологічний захист (поза вузькою ГМО-оптикою), інтегрований з IHR (International Health Regulations) і One Health; процесуальні стандарти еко- і біонагляду (докази, лабораторії, протоколи, припис-зупинення-оскарження); регламентоване використання ШІ в нагляді та дозвільних процедурах із чіткими гарантіями прав і якості.

У підсумку це змінить саму «архітектуру» адміністративно-правового механізму: держава перестане бути лише каральним контролером, а виступатиме як суб'єкт ризик-орієнтованого управління, який попереджає шкоду, вимірює її прозоро, швидко зупиняє небезпечну діяльність і змушує відновлювати довкілля та біобезпеку – і саме це, як показує зарубіжна практика, дає найбільший ефект при обмежених ресурсах.

Необхідність формулювання конкретних пропозицій щодо внесення змін до чинного національного законодавства щодо перспективних напрямів удосконалення адміністративно-правових засад забезпечення біологічної та екологічної безпеки в Україні з урахуванням позитивного досвіду інших зарубіжних країн обумовлює перспективність подальшого дослідження даної теми.

Список використаних джерел:

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-XII. Дата оновлення: 09.07.2023. URL: <https://zakon.rada.gov>.

- ua/laws/show/1264-12#Text (дата звернення: 05.08.2023).
2. Про Національний реєстр викидів та перенесення забруднювачів: Закон України 20 вересня 2022 р. № 2614-IX. Дата оновлення: 20.09.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2614-20#Text> (дата звернення: 05.08.2023).
 3. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23 травня 2017 р. № 2059-VIII. Дата оновлення: 29.07.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text> (дата звернення: 05.08.2023).
 4. Directive 2012/18/EU of the European Parliament and of the Council of 4 July 2012 on the control of major-accident hazards involving dangerous substances, amending and subsequently repealing Council Directive 96/82/EC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32012L0018> (дата звернення: 05.08.2023).
 5. Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів: Закон України від 31 травня 2007 р. № 1103-V. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1103-16#Text> (дата звернення: 05.08.2023).
 6. One Health. World Health Organization (WHO). URL: https://www.who.int/health-topics/one-health#tab=tab_1 (дата звернення: 05.08.2023).

Tymchyshyn K. V. Current directions for improving the administrative and legal framework for ensuring biological and environmental safety in Ukraine

The scientific publication is devoted to the study of current directions for improving the administrative and legal framework for ensuring biological and environmental safety in Ukraine. It is noted that the relevance of the research is determined by the growing role of biological and environmental safety as components of Ukraine's national security in the context of contemporary global and domestic challenges. This issue acquires particular significance within the framework of European integration processes, which envisage the harmonization of national legislation with European standards in the field of environmental protection and biological safety.

The current directions for improving the administrative and legal framework for ensuring biological and environmental safety in Ukraine include: a framework renewal of environmental legislation based on a risk management logic (integrated permits, monitoring, remediation, sanctions, and digital registers); the adoption of a special law or comprehensive legislative amendments establishing a «Seveso-like» regime for major accidents involving hazardous substances (The Seveso III Directive (2012/18/EU)); the transformation of the Pollutant Release and Transfer Register (PRTR) into an effective law enforcement instrument through data verification and its linkage with control and supervision mechanisms; the adoption of a new framework law on biological safety and biosecurity regulating the full range of issues related to environmental and biological safety, rather than being limited solely to the circulation of genetically modified organisms, and integrated with the International Health Regulations (IHR) and the One Health approach; the establishment of procedural standards for environmental and biological supervision (evidence, laboratories, protocols, orders–suspension–appeal procedures); and the regulated use of artificial intelligence in supervisory and permitting procedures with clear guarantees of rights protection and quality assurance.

Key words: administrative and legal framework, public administration, governance, environmental safety, biological safety, biosecurity, European standards, lawmaking, directions for improvement.